

véleménye a korról és annak művészetéről. Belső impulzusok, transzcendens megérzések alapján dolgozott, erős szálakkal kötődve az istenség állapotához, amely számára nem annyira misztikum, filozófiai kategória, mint inkább személyes élmény volt.

Még a fenténél is öntörvényűbb egyéniséget ismerhetünk meg Papp Gergely (1922–2000) személyében, aki ugyan nem volt tudatos művész, mégis értékelhető fotografiai teljesítményt hagyott hátra. Megszállottsága Csontváryéval hozható párhuzamba. Teljes mértékben autodidakta, aki nem tanult meg írni-olvasni, volt vagy két tucat alkalmi foglalkozása, rendezetlen családi élete, szegénységéből következő nélkülözése, valamint diszlexiás betegsége, amely eleve meghatározta a külvilággal való viszonyát. Papp a fotózás alapjait bátyjától tanulta meg, anélkül, hogy bármi fogalma lett volna a fotóművészetéről, annak stílusairól, történetéről. Mások szórakoztatására kezdett el fényképezni, ajándéknak szánva a felvételeket a környezetében élő embereknek, akik egyben a modelljei is voltak.

A képi perspektívát nem érzékeltte, beállításai ezért síkszerűen színpadiasak, s legtöbbször úgy exponált, hogy az alanyok még be sem álltak rendesen a képbe. Felvételei pont tökéletlenségükből, antiesztétikai jellegükből következően egyediek, utánozhatatlanok. Minőségü-

ket – paradox módon – a tanulatlan-ság, a műveletlenség alapozza meg, s ugyanúgy kívül állnak mindenféle szakmai kategórián, mint ahogyan Csontváry képei sem illeszthetők be egyetlen stílusba sem. „Kaposi Tamás igyekezett nem hinni Istenben, de dolgozott vele. Papp Gergelynek viszont, ahogy a művészetéről, úgy Istenről sem volt semmi fogalma. Műveikben mindazonáltal a kimondhatatlan megtapasztalásának fenséges pillanatát lehet átélni abban, ahogy világok között közvetítenek” – állapítja meg Miltényi.

A kötet nemcsak olvasmányként érdekfeszítő, hanem grafikailag ki-művelt tárgyként is megkapó.

SZOMBATHY BÁLINT

*(Bobony Kiadó, Budakeszi, 2006,
176 oldal, ármejjelölés nélkül)*

MEGGYESI TAMÁS:

A 20. század urbanisztikájának útvesztői

A legtöbb ember a művészetek közül, mint legkézenfekvőbbel, az építészettel kerül folyamatos kapcsolatba. Lakni ugyanis mindenkinek kell valahol, s még a hajléktalan sem tud elvonatkoztatni a minduntalan szemé elé kerülő látványtól. Az építé-

szet otthonossá változtatja a világot, megnyugtat, vagy éppen ellenkezőleg: felkavar, ingerültté és frusztráltá tesz. Arról nem is beszélve, hogy az építőművészetnek nem egyetlen célja a lakóépületek létrehozása; egyházi épületektől a legkülönbözőbb hivatali, oktatási, szociális és egyéb célokig funkciójuk szerint igen változatos objektumokat emel, amelyek hosszú évtizedeken, évszázadokon keresztül generációk sorának adják ugyanazt (?) az élményt.

Az építmények történeti szemlélete tehát a pusztá gyönyörködésén túl valójában egy társadalom önképének elmélyítését segítheti elő. Mi született önerőből, és mit erőltetett a településekre a hatalom vagy a pénz; változatlanul álló külső falak mélyén miféle tér- és funkcióátrendező akaratok működtek; mi maradt csak az emlékezetben, s mi lett a valóságban is műemlék a vele egy időben épültek vesztese után – olyan kérdések ezek, amelyekkel szembe kell nézni. Ahogyan e könyv szerzője zárómondataiban fogalmaz: „minden *valódi* építészet elkerülhetetlenül világnézeti állásfoglalás is”.

A kötet bevezetőjeként olvasható, a történetiséget, valamint a struktúravizsgálatot ötvöző összefoglalás a városépítészetet elsősorban a méret/arány-változás és a kon-

centráció függvényében jelentkező problémaként definiálja. A jelenkor urbanisztikai gondolkodásának megértésére törekedve a szerző áttekinti az azt befolyásoló hagyományokat: a (szociál)utópista, az urbanus és antiurbanus, valamint a kertvárosi elképzeléseket. Ezt követően a jelen és a jövő vonalán haladva bontja ketté tárgyalandó témáját. Iskolák és nagy építészegyenísegek egymást erősítő vagy ellenpontosító

tevékenysége nyomja rá bélyegét a modern városépítészetre: a modernizmus, a szovjet avantgárd, a Bauhaus, az olasz futurizmus, Le Corbusier ismert szavak, nevek, kifejezések az építészetrel különben nem behatóan foglalkozók számára is. A fiatalabbak és a beavatatlanok között azonban meglepetést okozhat a német és olasz fasizmus, valamint a szocreál építészetének árnyalt, részletes, minden körülményt figyelembe vevő tárgyalása, amely ráadásul mindezt a közelmúlt rájuk vonatkozó értékelésével is ütközteti. A modern társadalmak népességrobbanása addig nem ismert kihívások elé állította az építészetet, amire a számtalan példával alátámasztott tömeges lakásépítés válaszolt. Az evvel járó méretnövekedés azonban felvetette a városnak mint rendszernek a szemléletét: a vonatkozó fejezet a kötet egyik legérdekfeszítőbb része. Ahogyan a

jelenből következtethető trendek vizsgálása is: utópia és egyetemesség, intimitás és világgommunikáció, jövő vagy jövőtlenség.

Szót kell ejteni kicsit bővebben a Terc Kiadóról is, építészeti szakmunkák és népszerűsítő kiadványok megjelentetőjéről. Az egyes szerzők és a belső munkatársak jelentős szerepet vállalnak kiadványaikkal, mind a szakmán belüli kommunikációban, mind a szélesebb spektrumú ismeretterjesztésben. A kezükből kikerülő könyvek tipográfiája tetszetős, a tematika miatt igen fontos illusztrációk technikailag tökéletesek, és jól kiegészítik a közölt szövegeket; mindkét olvasóközönség számára marandó élményt (és tudományos munkaeszközt) jelenthetnek. Bár viszonylag kicsi részt foglalnak el a hazai könyvkiadásban, a hozzáértés, valamint a teljesítmény eredményeképpen azt teljesen uralják. Meggyesi Tamás monográfiája is ebben a szellemben készült: a megszo-kottól eltérő formátuma, széles margói, melyeken helyet kapnak a főszöveghez tartozó hivatkozások, illetve az igen szemléletes, rajzként is önálló illusztrációk, valamint a főszöveg talp nélküli, modernista betűtípusa egyaránt tartalom és látvány *szükséges* egységét mutatják.

BUDA ATTILA

(Terc Kiadó, Budapest, 2005,
288 oldal, 4800 Ft)

Rembrandt 400

Re: mbrandt

Érdekes, egymásnak válaszoló ikerkiállítás fogadja a látogatókat a Szépművészeti Múzeumban. Az üzenetet az öreg mester, Rembrandt fogalmazza meg, a feleletet kortárs művészek adják, vagy éppen küldik tovább, *forwardolják* a látogatók felé.

A 400 éve született festőtől rézkarcokat és néhány rajzot láthatunk. Az előbbieket különlegessége abban rejlik, hogy a lapok nehezen viselik a fényt, ezért viszonylag ritkán nyílik alkalmunk megcsodálni őket. Érdeemes kihasználni az alkalmat.

A rézkarcok esetében elsőre szembetűnik a műfaj testre szabottsága Rembrandt számára. Mintha kifejezetten a fény-árnyék festőjének találták volna ki ezt a technikát, mely olyan plasztikus megfogalmazásra ad lehetőséget a megvilágítás tekintetében, hogy éppúgy alkalmas a holland csatornák felett gomolygó páradús légtömegek lágy érzékeltesére, mint az arcbőrön található finoman megbújó ráncok vagy esetleg bőrhibák felfedezésére.

Az egyik számomra kedves kép azt a jelenetet mutatja be, amikor az angyalok felébresztik a pásztorokat Jézus születésének örömhírével. A drámai fénykomponálás erejét az angyalok bája ellensúlyozza. A „főangyal” feje felett úgy keringenek az